

Jahkedieđáhus 2018

Várdobáiki sámi guovddáš

Sisdoallu

Várdobáiki sámi guovddáš	3
Organisašuvdna	4
Organisašuvdnakárta	4
Stivrra čoahkkádus.....	5
Bargit	6
Lanjat	6
Doaibma.....	6
Kulturguovddáš.....	6
Giellaguovddáš.....	8
Dearvvašvuodaáŋgiruššan	12
Musea	13
<i>Márkománák sámi mánáidgárdi.....</i>	16
Láigoheadjit	17
Proševttat	17
Ekonomiija	17
Loahpaheapmi	18

Várdobáiki sámi guovddáš

Dát dokumeanta lea Várdobáiki sámi guovddáša jagi 2018 jahkedieđáhus. Várdobáikki doaibmaguovlu lea Nuorta-Nordlánda ja Oarje-Romsa.

Guovddáš lea okta mánnga sámi giella- ja kulturguovddášis Norggas mat ángiruššet sámi giela ja kultuvrra gáhttemiin ja ovddidemiin. Sámediggi ruhtada eanemus oasi ja guovddášis lea erenoamáš ovddasvástádus guovllu márkosámi ja mearrasámi kultuvrras. Kulturguovddáš lea juogaduvvon vihtta ossodagaide: kulturguovddáš, giellaguovddáš, musea, mánáidgárdi, dearvvašvuhta ja opmodat. Eará ossodagat leat vuosttažettiin jurddašuvvon kulturguovddášossodaga vuollásažžan, muhto mánnga prošeavtta ja doaibmabiju ge leat lágiduvvon njuolgga kulturguovddášossodaga vuollásažžan.

Geassemánu 2018 jođii Várdobáikki Nautå láigohan lanjain Evenáššis iežamet huotnahii Skániide. Oasit huotnahis lei divvujuvvom 2018:s ja divvoma joatka 2019:s. Guovddáš lea jagi 2018 vuorohan oastit ja váldit badjelas Halvorsena opmodaga Skániin.

Čađahuvvon bođuprošeavttaid birra raporterejuvvo sierra raporttain mat sáddejuvvojit doarjjaaddiide, mánnga deid namuhuvvojit maid jahkedieđáhusas. Várdobáiki sihtá giitit juolludeddjiid ja guovddáša geavaheddjiid.

Else Grete Broderstad

Stivrajodiheadji

Kjersti Myrnes Balto

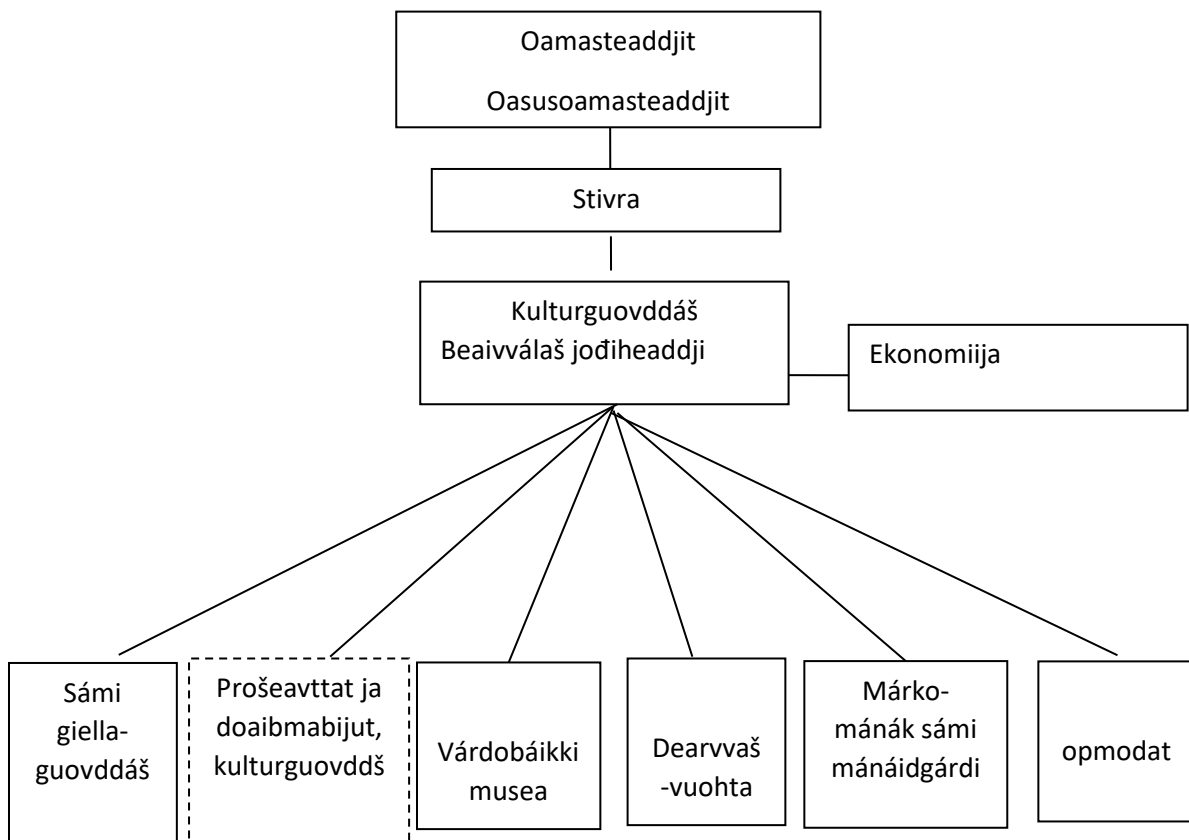
Beaivválaš jodiheadji

Organisašuvdna

Ulbmil: Searvi Várdobáiki OS lea sámi guovddáš man ulbmil lea ovddidit guovllu sámi giela, kultuvrra ja servodateallima. Várdobáikki erenoamáš bargamušain okta lea oažžut ollašuhthuvvot Várdobáikki kulturviesu plánaid.

Organisašuvdnakárta

Oasusoamasteaddjit

Sámedikkis leat 600 ossosa. Bálága suohkanis, Evenášši suohkanis, Rivttága suohkanis, Áhkánjárgga suohkanis, Siellaga suohkanis ja Skániid suohkanis leat oktiibuot 286 ossosa.

Sámi searvvit Bálák sámesearvi, Rahkka ja biras sámiid searvi-NSR, Dielddanuorguovllu nuorak , Hárstták ja biras sámesearvi-NSR, Inná ja biras sámiid searvi- NSR, Sámi álbmotlihttu-SFF, Hålogalátti sámiid searvi-SFF, Loabakáiddi siida-SFF, Ofuohta sámiid searvi ja eará joavkkut ja searvvit. Márkomeannu searvi, Bellodat Rødt, Hárstták,

Sáttiidvuomi giliovddidansearvi SABUS AS, Sáráhká Sellju AL (mánáidgárdevistti oamasteaddji), Skániid girjje AS (girjelágádus), Stuornjágga sámi duodji (sámi duodjesearvi) ja Romssa fylkka boazosámiid fylkkasearvi-NBR oamastit oktiibuot 150 ossosa.

115 ovttaskasolbmossat leat 207 ossosa.

138 oamasteaddji oamastit oktiibuot 1234 ossosa. Juohke oasus ovddasta ovttá jiena váldochoahkkimis.

Stivrra čoahkkádus

Maŋná jagi 2015 njuolggadusrievdadeami leat dál 5 stivralahttu ja sierranas joavkkuide lea mearriduvvon vuoigatvuohta evttohit evttohasaid.

Stivraláhtut váldochoahkkima 2017 maŋná gitta váldochoahkkima 2018 rádjái :

Evttoheadđji	Stivralahttu	Persovnnalaš várrelahttu	Doaibmanáigi
Organisašuvnnat	Else Grete Broderstad, válljejuvvon stivrrajođiheadđji	Liv Slettli	2017-19
Suohkanat	Per Kristian Arntzen	Helene Berg Nilsen	2017-19
Sámediggi	Susanne Langstrand - Andersen	Sigbjørn Skåden	2017-19
Ovttaskas oasusoamasteaddjit	Anne Marie Guttorm Graven	Håkon Brox	2016-18
Váldochoahkkim	Arild Pettersen Inga, válljejuvvon stivrranubbijođiheadđji	Odd Are Hansen	2016-18

Stivraláhtut maŋná váldochoahkkima 2018:

Evttoheadđji	Stivralahttu	Persovnnalaš várrelahttu	Doaibmanáigi
Organisašuvnnat	Else Grete Broderstad, válljejuvvon stivrrajođiheadđji	Liv Slettli	2017-19
Suohkanat	Per Kristian Arntzen	Helene Berg Nilsen	2017-19
Sámediggi	Susanne Langstrand - Andersen	Sigbjørn Skåden	2017-19
Ovttaskas oasusoamasteaddjit	Anne Marie Guttorm Graven	Håkon Brox	2018-20
Váldochoahkkim	Arild Pettersen Inga, válljejuvvon stivrranubbijođiheadđji	Odd Are Hansen	2018-20

Bargit

Loahpageažis jagi 2018 ledje Várdobáikkis 20 bargi. Jodiheaddji giellaguovddáži virgáiduvvui čakčat 2018:s. Ledje 7 bargi dihto áigodagaid barggus museas. Dasa lassin ledje bálkáhuvvon eará bargi iešguđet doaimmaide iešguđet áigodagaide. Jagi 2018 registrerejuvvojedje 78 olbmo min bálkávuođadaga bokte, dás maiddái luopmoruhta- ja honoráramáksimat, ja vel olbmot Márkomeanu virggiin geasemánu loahpageahčai. Dannego stuorra oassi guovddáža doaimmain leat prošeaktabarggut, de geavahuvvojit viehka ollu gaskaboddasaš virggit ja bálkáhuvvon resurssat. Várdobáiki lea IA-fitnodat (čáhkkilis bargosadji), ja čuovvu njuolggadusaid mat gusket IA-fitnodagaide.

Lanjat

Várdobáiki jođii geassemánu 2018 láigohan lanjain Nautå Næringsbygg:s Evenáššin divoduvvon lanjaide sierra huotnahii Skånlandsveien 78 bálgái Skániin. Huonas ostojuvvui jagi 2017. Min ođđa huotnahis leat 15 kantuvrra ja čoahkkinlanja. Dáin kantuvrrain leat njeallje kantuvrra láigohuvvon viidáseappot. Láigohansoahpamušat mat Várdobáikkis ledje Nautå:s joatkašuvvet láigohansoahpamušan Skániin. Lassin vuolláičállui ođđa láigohansoahpamuš. Vuosttáš gearddis šaddet golmma kantuvrra, álbmotlanja, musea, galleriija, čoahkkinlanja, oahpahušlanja ja giehkan.

Várdobáiki doaimmaha Márkománák sámi mánáidgárddi Lánjtedievás Skániin. Mánáidgárddi jođihuvvo visttis maid Sáráhká sellju AL oamasta. Dárbbu mielde láigohuvvojit maid iešguđet gilivisttit ja eará beallealmmolaš lanjat iešguđet doaibmabijuid čađaheami oktavuodas. Várdobáiki museas lea ovddasvástádus Gállogieddi sámi olgomuseas ja ovddasvástádus áimmahuššat visttiid mat leat šiljus. Sámi joavkkut ja searvit besset friddja geavahit Várdobáikki lanjaid iešguđet čoahkkimiidda ja doaibmabijuide.

Doaimma

Várdobáikki doibmii gullet mánáidgárddi, musea, giella, kultuvra, dearvvašvuohta ja opmodat. Visot dát doaimmat, earret opmodat, ruhtaduvvojit iežamet doaibmaruđaiguin ja vel prošeaktaruđaiguin maid mii oažžut erenoamáš doaibmabijuide. Opmodatossodat ceggejuvvui go guovddáš eaiggádisgođii iežas huotnaha.

Kulturguovddáš

Várdobáiki lea organisašuvvna buot doaimmaid goavdi ja fuolaha kulturguovddáža doaimma. Beaivválaš jođiheapmi, joatkevaš ovddideapmi, ekonomalaš plánen, prošeaktastivren, čuovvleapmi, bargiidovddasvástádus ja láigoheapmi leat dakkár doaimmaide ovdamearkan mat leat čadnojuvvon guovddáža jođiheapmái. Dasa lassin lágiduvvojit muhtun prošeavttat njuolggá kulturguovddáža vuollásažžan.

Dáidda ja dáiddagaskkustanovttadat Galleriija Várdobáiki

Galleriija Várdobáiki vuordá hain ođđa lanjaid. Galleriija ja vejolašvuodát dat adda turismaoktavuođas leat mii ságastallan čoahkkálmassain maid NordNorsk Reiseliv sámi ángiruššáma Johtin lea lágidan. Leat lokten ja plánen ođđa jurdagiid dáiddavánddardemiid birra gonnes lea vejolaš oaidnit dáidagiid mat leat juo oaston sisa Várdobáikái. Dat vuoseha galleriija vejolašvuodaid.

Ovttasbargu Márkomeannu sámi festiválain

Márkomeannu láigoha kantuvrra Várdobáikkis. Várdobáikkis lei ovddasvástádus Márkomeannu rehketoaludoaimmain jagi 2017 loahpageahčai. Várdobáikki mielas lea Márkomeannu okta dain deháleamos arenain mii čalmmustahtta guovllu sámi dáidaga ja kultuvrra. Festivála lea erenoamáš dehálaš nuoraid ja mánáid sámi identitehta, giela ja kultuvrra ovddideapmái, ja danne vuoruhá Várdobáiki ovttasbarggu festiválain go lea vejolaš. Dan jagáš Várdobáiki semináras lei fáddá árbevirolas sámi biepmuid birra ja logaldalli lei Máret Ravdna Buljo.

Ođđa Elle ja Ándá girji

Elle ja Ándá hárdiba guovssahasas almmohuvvui guovvamánu 6.beaivvi Davvi-Romssas. Lei sierra almmuhanturna gonne máinnasteimmet mánáidgárddiin/girjebusses ja Davvi álbmogiid guovddážiis. Čađaheimmet turnea ovttas Oarje-Romssa Girje- ja kulturbussiin 2018 jagii čađa.

Ovttasbargu Oarje-Romssa Girje- ja kulturbussiin

Várdobáikkis lea jagi 2011 rájes leamaš ovttasbargoprošeakta Romssa fylkkasuohkaniin. Várdobáikkis ovttasbargguin Girje- ja kulturbussiin lea ovddasvástádus sámi válddahkii buses.

Čuovvovaš doaibmabijut leat čađahuvvon ovttasbargguin Girje- ja kulturbussiin jagi 2018:

- Turnea, lohkanboddu girjiin Elle ja Ándá hárdiba guovssagasas, 56 doalu, oktibu 285 oasseválddi
- Turnea, lohkanboddu girjiin Elle ja Ándá goađis, guokte doalu, oktibu 13 oasseválddi
- Skábmamuitalus Skániid girjerádjosis Simon Issat Marainenin, guokte doalu, oktibu 49 oasseválddi
- Logadallanturna *li aktage muitalan ii mihkkige....* Márkosámi nisolmmošeallin, gávčči doalu, oktibu 75 oasseválddi
- Logadallanturna *Govat ja muitalusat- Márkosámi nisolmmošeallin*, logi doalu, oktibu 164 oasseválddi
- Girje- ja kulturbusse lea nai oasi prográmmas varrisvuodadeaivvademiin go hiehpá

Ovttasbargu Kulturbussiin lea dehálaš. Várdobáiki sáhtta váikkuhit dasa ahte sámi kultuvra vuosehuvvo girje- ja kulturbusse doaimma oktavuodas Oarje--Romssas. Lea buorre vuohki ovdanbuktit dieđuid sápmelaččaid ja sámi diliid birra, erenoamážit mánáidgárdemánáide ja skovlamánáide.

Juohkelágan čoahkkimat ja doalut

Várdobáikkis lea leamaš guosit ja čoahkkimat Ealáhus-, kultuvra ja dearvvašvuođa lávdegoddi, Romssa filkkain, Latnja kultuvrra várás, Romssa filkkain ja čoahkkinastan Romssa filkkain tihppenruđaid birra

- Doallan čoahkkimiid Nord-Norsk Fartøyvern guovddážiin ja Sámedikkiin huonasdivohanprošeavtta ja kurssaid birra
- Doallan čoahkkimiid Skániid suohkaniin huonasdivoheami birra
- EDS dáiddasearvi lea leahkan guossis Várdobáikkinn oaidnin dihte Várdobáikki dáidagiid ja Duodjeinstituhtta lei mielde ovdanbuktimin dujiid birra
- Johtit, sámi mátkeealahusprošeakta lea leahkan guossis
- Pensionisttat Poasttas lea leahkan guossis guovddážis ja Gállogiettin
- Dutkanbeaivvit 2018, seminára fáttáin *Sámeigiella ja kultuvra identitehtahuksejeddjin mánáide ja nuoraide* lágihuvvui Várdobáikkinn ovttas KUPAin, Kunnskapsparkenin Hársttáis ja Skániid suohkaniin.
- Várdobáiki lea ovttasbargan Beaivváš Sámi Teáhteriin *Snefrid* vuosedusain
- Várdobáiki lágidii teáhtervuosehusa *Árven du fikk* ovttas Giron Sámi Teáhteriin
- Duodjeinstituhtta lágidii duodjeseminára Várdobáikkinn. Várdobáiki lei praktihkalaš ovttasbargoguoibmi.

Govat ja muitalusat

Várdobáikki stuorimus 100 jageprošeakta; vuosehus *Govat & muitalusat* vánddardii viidáseappot. Dat vuoshuvvui Sámi Vahkku Hársttáis, váláldagain láchit vuosehusa gaskadássái Hársttáid skovlláin. Lassin dasa vuoseduvvui Nord museas Áhkánjárggan ja Suorttán. Váláimmet seamma ovdanbuktin gaskadássái sierra turneas Oarje-Romssa Girje- ja kuturbusse bokte.

Tore Hund Riika

Oarje-Romssa guovlluráđđi prošeakta nationála 1000 jage ávvudeami jagi 2030. Várdobáiki lea leahkan mielde prošeavtta bargojoavkkus.

Giellaguovddáš

Sámeigiela seailuheapmi, nannen ja čalmmusteapmi lea okta Várdobáikki váldodoaimmain. Fuolahettiinis dán doaibmamuša Várdobáiki giellaguovddáš álo čađaha ollu gielladoaibmabijuid. Gielladoaibmabijut ruhtaduvvojit doaibmaruđaiguin maid Sámediggi ja Romssa fylkkasuohkan juolludeba, ja prošeaktaruđaiguin maid Sámediggi, Nordlándda fylkkasuohkan ja Barentsčállingoddi juolludit. Giellaguovddáš lea maid ožžon doaibmadoarjagiid Sámedikkis. Jagi 2018 ledje unnán bistevas resurssat olamuttos giellaguovddážis, muhto liikká leat leahkan ollu doaimmaid čadnon giellaguovddáži.

Váldodoaimmat giellaguovddážis leat doaibmabijut čadnon kurssaide ja giellaarenaide.

Kurssat

Sámegiellkursa, álgokursa 2, mi álggahuvvui čakčamánu 2017, loahpahuvvui 17.cuoŋománu 2018. Sámegiell joatkkakursa 1, álggahuvvui 23. golggotmánu ja loahpahuvvui 19. njukčamánu 2019.

Njálmmálaš giellahárjehallan mánáidgárdebargiide okti vahkkus, álggahuvvui 24. čakčamánu ja jottkii beassážiidda 2019.

Giellaarenat

Sámástallan

Loahppageasi , 24. – 26. borgemánu 2018, čađahuvvui Sámástallan Ráhkaorddas. Dat lei ovttasbargu Várdobáikki ja Duoddara searvvi gaskal. Ulbmiljoavku dasa ledje olbmot geat dárbbášit hárjehallat njálmmálaš sámegiela. Oktiibuot 20 olbmo, 14 oasseváldi ja 6 giellaresurssa, Norgga- ja Ruotabealde. Fáttat ledje gámasuidnen, luondu ja luonddumearkkat, almmiguovllut, šattut, oahpásnuvvat dolastallan sániide. Oasseváldit háliidedje boahhte Sámástallan lágiduvvo Norggabealde.

Anna Sara Baer Duoddara searvvis Sámástallamis Ráhkaorddas čakčat 2018

Giellaáŋgiruššan Márkománák mánáidgárddis

Mánáidgárdejagi 2017 girtta 2018, virgáduvvui giellaguovddáža sámegielat giellaresursa pedagogalaš jođiheaddjin. 2018'is lea giellaguovddáža giellačeahppi leamaš 60% virggis mánáidgárddis. Dasalassin leat doaimmat *Giellanannen ja Giellaoahpahalli* lasihan virgái nu áhte dat šaddá 100% sámegielat giellaresursa. Giellaguovddáš hálddaša ja ruohtada daid Sámedikki doaimajuolludemiiguin. Bravo lea váldon atnui giellareaidnun buot mánáide. Dasalassin lea giellaguovddáš váldán atnui *Sámás mánáiguin* doaimma, mas sámegielat giellačeahppi lea fitnan sulli 2 geardde vahkkus ja sámástan báikkálaš suopmanin, mánáiguin ja ollesolbmuiguin. Giellaguovddáš lea maid reiden giellamátkkiid lassi doaimman mánáide geain lea sámegiella okta sin ruovtugielain. 28. geassemánu oasálaste mánáidgárdde bárgit siskádas árvoštallancoahkkimii, sámegiela ovdáneami Várdobáikkis gos sohpe mot áin fuolahit sámi giellanannema.

Stullan

Stullan lea lágideapmi sámegielat mánáid ja veagaid várás ulbmiljoavkun. 3 lágideami leat čađahuvvon 2018'is. Fádda 10. geassemánu lei gáhkku reidet, 4 máná ja 2 váhnema oasálaste. Fádda 25. golggotmánu lei reidet rissefirona, ja ráhkadit jotjameastu, 6 máná ja 3 váhnema oasálaste. Fádda 5. juovlamánu stullamis lei duodji ja čađahuvvui ovttas Stournjárgga sámi dujiin, Duodjesiiddas. Das ledje ollu oasseváldit, sihke mánát ja ollesolbmot. Oasseváldit bohte Háršštain , Evenáššis, Skániin ja Giehtavuonas

Giellabeassi

Ulbmiljoavku leat oahppit geain lea sámegiella mánáidskuvllas ja nuoraidskuvllas. Dat lágiduvvo ovttas skuvalaigun ja oahpaheadjain geat oasálastet. Giellabeassi gaskadássi 5. – 7. luohka ohppiide čađahuvvui 2 geardde:

- 12.-13. njukčamánu Giehtavuonas, fádda lei dálvi ja muohta. 11 oasseváldi
- 25.-26. čakčamánu Boazovázzis Goregis. Fádda lei reidet “kasteboks”, čollet guliid, gáhkket, čoaggit jonaid ea.ea.

Giellabeassi smávvadássi 1.-4. luohká ohppiide čađahuvvui 2 geardde:

- 18. geassemánu Evenášši fiervvás gos debbot, debbomálli, skálžot ja dolastallan lei fáddan. 22 oahppi ja sin oahpaheaddjit.
- 17. čakčamánu Gállogiättis, gos juopmočoaggin, sámi bustávat ja logut, ja dolastallan lei fáddan.

Giellabeassi nuoraidskuvlla 8.-10. luohká ohppiide skuvlajagi 2018/19 čađahuvvui čakčamánu 2017 Boazovázzis Goregis.

Giellaboddu/lohkanhárjehallan/lohkanarena boarrasiida

Doaibma mii dábálaččat čađahuvvo okte mánus, Várdobáiki dearvašvuođa deaivvademiid oktavuodas. 7 lágideame. lešguđetlágan fáttat dego sálmmat ja lávlun, sámi muitalusat, sánit ja sátnevádjaset.

Lávlunjoavku Várdobiegga

Lávlunjoavku Várdobiegga hárjehallet 2-4 geardde mánus. Lávlunjoavku lea bures doaibmi sámi giellaarena. 2018 lea joavku searvan stuora gilvui Murmánskkas, ovttas kulturbargiiguin Ruoššas ja eará riikkain, oktiibuot 30 joavkku. Várdobiegga beasai čájehit sámi juoigama, lávluma ja kultuvrra ja oaččui earenoamáš bálkkašumi ovdanbuktimis. Várdobiegga oasálasti maid konsearttas Pedagogalaš Collegas. Inna Amundsen leai váldoartista ja Várdobiegga oasálasti lávlumin ja juoigamin maŋnel Inna čájáhusa. Dasalassin vástidedje jearaldagaid studeanttain skuvllas, sámi kultuvrras ja gárvvuin.

Várdobiegga mátkkis Arkangela regiivnnas. Ovttasbargu joavkuiguin Naryan-Maras ja Arkangelis

Golgotmánu oasálasti Várdobiegga ovttasbargoproševttain Arkhangelis, nenetsa lávlun ja teáhterjoavkkuin llebts, eret Narjan-Maras ja pomora joavkkuin Kevrolskie Zhonki. Álggus lei konsearta Várdobieggain ja Kevrolskie Zhonki Kevrolas gos dat pomora joavku lea eret. Manjel johte goappaš joavkkut fas Arkangelskii gos deaivvadedje nenetska joavkkuin llebts. Boađus das šattai golmmakultuvrralaš konseartačájálmas, historjjálaš museas, norgga-ruošša kultuvraforum váras. Ja maiddái ovtta musihkkaskuvllas. Inna Amundsen doalai sierra konsearta musihkkaskuvllas. Barentssekreteriahta sihke Arkhangelis ja Naryan-Maras veahkehede plánet ja čađahit golmmakultuvrralaš deaivvadeami. Kulturguovddáš Karpogor ja Kevralsk, tnokultuvrralaš guovddáš nenetsaid iešstivrejeaddji fylkkas ja Zjoki maid lei mielde plánemin ja čađaheamin.

Várdobiegga maid lei mielde rahpamis sámi vahkku Háršštain, Sámiid Duodji jahkečoahkkimis, rahpamis dáiddačájáhusa maid ETS dáiddasearvi lágidii, Dutkanbeivviin Várdobáikkis, sámi-dáru ipmilbálvalusas ja juovlaipmilbálvalusas Evenášši girkus.

Sámástit duddjodettiin

Giellaguovddáš lea ovttasbargan Viesterálisa sámiservvin ja Duodjeinstituhtain čađaheame giellanannendoaimma *Sámástit duddjodettin* Soarttas. 8 oasseváldi čađahedje 2 vahkkoloahpa Soartta 19.-20 golgotmánu, 16.-17. skábmamánu ja ovtta vahkkobeavivi 11.juovlamánu. Giellafáttát ledje dearvvaheamit, muitalit gos orru, báikenama, man boaris lea, telefonnummira ja mailačujuhusa sámegilli, duodjesánit gáfeseahkka birra, muitalit maid bargá go duddjo gáfeseahkka. Duodjeinstituhtas lei ovddasvástádus dan duodjefágalaš oasi goarrumis gáfeseahkka. Oasseváldit sihte joatkkit duddjot sámegilli boahhteáiggis.

Duodjesiiddas Vuopmegeahččen lágiduvvui *Sámástit duddjodettin* 5 gaskavahkku 2018 ovttasbarguin Stuornjágga Sámi dujiin. Dat čađahuvvui gaskavahkkuid dan olis go Stuornjága sámi duodji doallá rabas duodjesiidda. Oasseváldiid lohku lei gaskal 5 ja 12. Ságastallan lei lunddolaččat sámegilli ja oasseváldit movttiidahte nubbi nuppi duddjodettin. Giellaguovddáš oasálasti Stuornjágga sámi dujiin oktii, gákteminsttar hábmemii Heggen joatkkaskuvllas, Háršttáin.

Várdobáiki báikenamma lávdegoddi

Várdobáiki báikenamma lávdegoddi lea čađahan 3 čoahkkima 2018'is, 22. geassemánu, 13. čakčamánu ja 10. juovlamánu. Báikenamma lávdegoddi lea bargan báikenamaiguin davábealde Rivtták-vuona. Lávdegoddi lea geahččan báikenamaid Lodegis ja buktán cealkámušaid báikenamaide Lodet suohkanis. Lávdegoddi lea dáhkan čanastaga giellaossodaga prošehtii Holgaláttebálggis. Lávdegoddi lea geahččan ja dárkkistan báikenamaid turistabálgá nalde, Rivtták-bađas Runggo – gierragii. Dat lei sávaldat ahte lávdegoddi dárkkista čoggojuvvon báikenamaid ja dan dagai lávdegoddi. Lávdegoddi lea evttohan namaid tuneallaide Holgaláttebálgá nalde ja lea addán cealkaga sámi nama Møysalen nammasaš gáissás.

Bohtosat dan ángiris barggus maid Báikenammlávdegoddi lea čađahan moanaid jagiid álgá dal boahit oidnosii, go suohkanat galbejit sámegilli. 2017 leat ovdamearka mielde Hárštták, Áhkánjága, ja Evenášši galbejuvvon sámegilli.

Muđui

Dat leat čađahuvvon čoaččimat Heggen Joatkkaskuvllain ja Romssa Fylkkasuohkanin dasa mii guoskka sámegeiel oahpahussii ja maid rekruteren Heggena Joatkkaskuvllas, muđui čoaččkin Skánit suohkanin ja Skánit skuvllain sámi giellaoahpu birra.

5. njukčamánu dollojuvvui semináraš Duortnosámegeiela birra Olle Kejonen bokte, sullii 15 oasseváldi.

Giellaossodat mitalii Romssa Fylkkasuohkana ealáhus, kultuvra ja dearvvašvuoda komiteai, gielladoaimmaid ja prošeavttaid 25. cuoŋománu.

Giellaguovddáš lea oasálastán Sámedikki giellaguovddážiid deaivvademiin Snoasas ja Oslos. Giellaguovddáš lea maid čoaččkinastán Wikimediain Norga, Márkomeannu oliin. Mihttu lea oažžut eanet sámegeielat čállošiid Wikimedia Norgii.

Giellaguovddáš oasálasttii Bravo giellareaiduin Dutkanbeivviid olis Várdobáikis.

Ovttasbargoprošeakta Ped Collegian Murmánskkas, Murmánska mánáidgárdi nr.136 ja Sámi Centrum, Lujávrris buhtadit doaimmagihppaga mánáidgárddiide lea leamaš jođus maid 2018. Gihpa gálgá boahttit 4 gilli, davvisámegillii, gielldasámegillii, ruoššagillii ja dárogillii.

Prošeaktačoaččkin lea čađahuvvon Ped Collegas, guovvamánu 2018. Giellaossodat lea jorgalan j.nu eará ossodagaide Várdobáikis.

Giellaossodat čađahii lohkanboddu Márkomeannus.

Dearvvašvuodaáŋgiruššan

Dearvvašvuoda deaivvadeami

Dearvvašvuoda deaivvadeapmi lea mánnosáš válaldat vuoras sápmelaččaide mas sii besset čoaččkanit sámegeiela lohkanhárjehallamii, deaivvadit eará olbmuiquin, gullat logaldallamiid/ovdaságaid sierranas fáttáid birra, lášmmohallat, oastit mállásiid. Oarje-Romssa Girje- ja kulturbusse lea oasselástan soames deaivvademiide.

Várdobáiki sámi guovddáš lea ovddidan dearvvašvuoda deaivvademiid ja daid álggahii jagi 2003. Jagi 2018 lágduvvu 11 dearvvašvuoda deaivvadeami. Fáttát leat leamaš:

- Maria Mortensson iežas joavkkuin, ja oarjelsámegeiella
- EDS medisiinnalaš guovddáš – makkár váláldagat gávdnojit ja goktes geavahit deid, dearvvašvuodačáli Renee Andersen bokte ja skihpádivššar Elisabeth Gullholm bokte
- Aktivalaš árgabeaivi ja vierrama ektui, Ingjerd Eriksen, ergoterapauta bokte
- Goktes eanadaga Ufuhtas šattai. Geologa Geir Elvebakk Moski bokte
- Snuorvubohkut
- Buollinsihkkarvuhta, buollinsihkkarvuoda jodiheaddji Evenáššin ja Skániin ektui
- Bátne dearvvašvuhta ja vuoigatvuoda Norggas, bátne doavttir Julie Marie Haabeth Brox ektui
- Kognitiiva funkšuvnnat: iešguđetlágan jurddašuvuogit, psykologa Ann Jørgunn Larsen Sara bokte
- Dearvvašvuoda deaivvadeapmi mátkkis Hábmoris / Stáiggus

Várdobáiki lea viidáseappot váikkuhan: *Ovttasbargu ja diehtujuohkinbargu*

- Plánen fágabeaivvi fáttáin sámít ja gárrenmirkkut. Fágabeaivi čađahuvvo Sámi álbmotbeaivvi áigodagas juohke jagi, muhto ii šaddan lágídit dien jagi 2018 go ii hiehpan logadalliide.
- Ovttasbargu Evenášši suohkaniin álbmotdearvvasvuoda vahkkuin.
- Ossálastan bargojoavku mii joatká guorahallat ovddidanguovddáža sámi álbmogii, mas dearvvašvuodadirektoráhta jođiha
- Bagadallan/rávvesteapmi váláldagaid birra sámi geavaheaddjiide Viken guovddážiis
- Ovttasbargu UiT Norgga árttalaš universitehtain, campus Hárstták, oahpu sámiid birra geain leat doaibmahehttehus.
- Leat mielde resursajoavkkus mas ođasmahttet mastera doaibmahehttehusas ja oassálastimis, UiT Norgga árttalaš universitehta, campus Hárstták.
- Gulahallankonferansa etihkalaš njuolgadusat
- Strategalaš ovdáneapmi spesialistadearvvašvuodabálvalusaid sámi albmogii, Nordlánda filka

Máilmmibeaivi psyhkalaš dearvvašvuodas

Skániid suohkanis lea stuorra prográmma ovttá vahku máilmmibeaivvi psyhkalaš dearvvašvuoda oktavuodas golggotmánu 10.b. juohke jagi. Várdobáikki varrisvuodaossodat lea bovdejuvvon searvat lávdegoddái ja ovttasbarga prográmma birra.

Musea

Jagi 2018 lea leahkan sakka doaimmalaš jahki museii, gos eronamážit lea gaskkustan kulturárbi ja kulturhistorjja sihke buvttademiiguin, logadallamiiguin, oahpistemiiguin ja reiden diehtomateriálaid. Guovddáš doaimmat 2018:s leat leahkan beaivválaš hálddašeapmi ja jodiheapmi musea ja vel Gállogieddi olgomusea hálddaseapmi, ovttasbargu Vilgesvárre museain, Kvandahl museain ja eara museaiguin, searvan stuorát prošeavttaide ja Sámi Museasearvá, ja oassálastán oktasaš guovddáš lágideamiide, čoahkkimiidda ja plánen johtimiid ođđa huotnarii.

Bargit

Museii lea čadnon okta bissovaš 100 % virgi museajodiheaddjin. Dasa lassin 100% fágakonsuleanta virgi čadnon museii. Lea nai virgáduvvon eanet gaskaboddosaš prošeaktamielbargivirggit kulturmuutosuodjalusbargui ja prošeavttaide vuoiŋgalas kulturárbbi ektui. Gállogieddi olgomuseii lea virgáduvvon viessohoaiddár 30 proseantasaš virgái. Dasa lassin leat moadde ofelasti barggus Gállogiettiin juohke geasi miehtá, ja dat dahká sullii 20 proseantasaš jahkebarggu. 2018:s ovttá dain ofelasti virgáiduvvui joavkojodiheaddjin., juoga mii lea addan buorre dovdu museii. Museajodiheaddji hálldahuslaš doaibma lea earret eará leamaš ovddeš ja álggahuvvon prošeavttaid čuovvoleapmi, boahhtevaš prošeavttaid prošekteren, raportereren, Gállogiettiin doaibma oktán bargguin leat ofelastiide guoski fága- ja bargiid ovddasvástideaddjin, sierranas cealkámušaid čállin ja museii bohtán olggobeallásaš gulaskuddamiid čuovvoleapmi.

Gállogieddi olgomusea

Várdobáiki museas lea hálddašanoavddasvástádus Gállogieddi sámi olgomuseas. Lea dárbu divodit váldohuotnaha dannego dahkkos lea suodđu. Musea lea leamaš rabas geasemánu 2.beaivvi rájes gitta borgemánu 12. beaivái. Gieža ofelasti leat leamaš barggus, ja gallejeddjiid lohku lea lassinan jagi 2017 logu ektui.

Áigodatrahpama oktavuodas válddii Geir Elvebakk Moski olbmuid mielde ruovttoluotta dassáži go meara lei Gallogietti bálldas. Olbmot ožžo biergojuvčča. 30.vahku lágiduvvui Márkomeannu festivála Gállogiettiin ja dalle lei musea gitta guokte beaivvi. Lea leahkan maŋgga jovkku, sihke ollesolbmot ja mánát leat leahkan guossis geasseáigge. Báikkalaš olbmot geavahit goavddi mii gullá kulturbálgái oba olu, sihke dálvet ja geasset.

Vistiidgáhtten

Várdobáiki museas lea vistiidgáhtten áŋgiruššansuorgi. Ovddeštanruhtadeapmái ja ovdeš geahčaduvvon ja sihkarastojuvvon huotnahiid ovdešteapmái ja čuovvoleapmái lea geavahuvvon bargoáigi. Museas lea maŋgga divodanprošeavttaigui; Vuollegoahti Vilgesvárin ja vel ovta áiti ja ovta láhtu Roaban. Lea čađahan ceahkkunkursa ossin visttidgáhttenbarggu oktavuodas. Kursa lei ovtasbargu gaskal Várdobáiki sámi guovddáš, Sámediggi, Nordnorsk Fartøyvernseater ja Riikkaantikvára.

Kulturmitoregistreren

Musea bokte lea maŋimus golbma jagi kulturmitoregistreren čađahuvvon Áravuomis ja lagas meahce- ja várreguovlluin (Áhkánjargga suohkanis). Dat prošeakta jotkojuvvo jagi 2019. Mii leat maid čađahan kulturmitoregistreremiid Gongaluovttas (Dielddanuori suohkan), ja mii leat bargan gaskkusteamiin daid kulturmuittuid jagi 2018 ja dat loahpahuvvo galbbaid ceggemis jagi 2019.

Čoakkáldatháddašeapmi

Jagi 2018 eanemusat dávvirat museas registerejuvvojedje PRIMUSii

Sohkkardoanggat. 2018'is čálihuve buot musea dávvirat PRIMUSii (govva: Mathias Eilert Olsen 2018)

Johtima oktavuodas ođđa lanjaide, lea musea ožžon sihke vuosehus- ja magariidnasadji. Bargu vuodđovuosehusain lea álgán, muhto gitta rahpamii lea hain olu meid hehttu leat sajis: Dávvirčoakkáldat, juoga meid museas lea beare unnán, čoakkaldathálddašeapmi ovtta sisáčoaggimin dávviriid, gelbbolašvuotta vuosehusbargui ja válbmet lanjaid, ja maid proševttat mat pláneduvvo vuosehussii. Visot daid leat álgán jagi 2018. Bååstede-dávvirčoahkkáldagain šadda oktibu 28 dávvira (31 dávvirnummára) meid máhccá ruovttoluotta dalle go museas lea hiebanas/duhtadeaddji magariidnadili. Vaikko Várdobaiki musea lea šiehtadallan makkár dávvirat galga máhcahit Norgga Álbmotmusea ja Kulturhistorjjálaš musea čoahkkáldagain Bååstede-proševttas, de musea lea bargan olu Bååstede-proševttain olles jagi 2018. Prošeakta *Oktasaš dávvirčoahkkáldagaid hálddašeapmi Romssa filkka viđa museasi* gonnes Várdobaiki lea oasalastan, lea addan mávssolaš gelbbolašvuoda ja ipmárdusa museála čoahkkáldathálddašeami ja reidduid sajusteami ektui go guoska halddašit ja vuorohit čoahkkáldagaid. Prošeakta loahpahii jagi 2018. Leat bargan olu registremiin musea dávviriid, juoga mii lea joatkevas bargu museas.

Proševttat

Museas leat mánga proševtta immateriealla sámi kulturárbbis.

- Mánngga jahkásaš proševttas Sámi cealkkafriddjavuohta ja servodatberoštupmi, leat leamaš mánga searvve 2018, ja jotkojuvvo 2019'ai. Prošeakta lea ruhtaduvvon Norgga Kulturráđis ja galgá dokumenteret, čalmmustahttit, sealluhit ja ovdanbuktit lagas politihkalaš ja kultuvrralaš vássán áiggi Davvi Norlánddas/ Lulli Romssas. 25 sámi searvvi, organisašuvnna ja eará doaimma oasálastet, dasalassin Sámi arkiiva ja Sámi dutkamiid guovddáš, UIT leat ovttašbargoguomit.
- Prošeakta *Dokumentašuvdna márkosámiid nissoneallin* loahpahuuvui 2018'is, seammás go viiddis ovdanbuktin čađahuuvui.
- Prošeakta *Mot hálddašit márkosámiid dievdorolla* álggahuuvui 2018 mii lei njuolgo čuovvoleapmi nissonprošektii. Nationala UNESCO kommišuvdna ruhtadii dan.
- Prošeakta *Ealli lpmila sátni* álggahuuvui 2018'is, mii lea fágalaš vuodđun dan boahttevaš basisčájáhussii. Prošeakta vuosiha lestadiánalaš lihkadusa Jon Olai Elvebakk eallima ja doaimma čađa. Sámediggi lea ruhtadan proševtta.

Gaskkusteapmi

Nu go lei álggus dadjon de lea Várdobaiki museas váldofokus leamaš gaskkustit kulturárbbi ja kulturhistorjjá, sihke ohppiide skuvllain, álbmogii, turisttaide, hálddahausaide ja fágaolbmuide. Dat lea ollašuvvan jahkegirjjiid, logaldallamiid, ofelastiid bokte ja doaimmaid čađa Gállogieddi olgomusea. Olggobeale institušuvnnaid bovdemiid oliin lea museahoavda doallan logaldallamiid sisriikkas ja olgoriikkas, iešguđet lágan fáttaid mat guoskket sámi kulturárbbi ja lea maddái nammaduvvon mánngga fágalaš stivrraide/ lávdegottiide/ doaimmaide. Sihke Várdobaikki ruovttusiidu ja Facebook -siidu lea reaidun gaskkusteapmái

Márkománák sámi mánáidgárdi

Várdobáiki jođiha Márkománák sámi mánáidgárdi mii lea čáppa birrašis Lánttedievás Skániid suohkanis. Mánáidgárddis lea vuogas šellju sámi kulturbáikki gasku mas lea meahcci, vuovdi, gieđdi ja várit mánáide stoahkan ja oahppanbirrasin.

Eaiggát lea heivehan mánáidgárddi olgobirrasa nu ahte dat buoremusat heive sámi mánáidgárdin. Dáppe gávno earret eará darfegoahti, olggohuonas ja dollasadji.

Mánáidgárddis leat guoktelogivihitta saji mánáide gaskal logi mánu ja guhtha jagi. Mánáidgárdi ruhtaduvvo iežas bušeahta bokte ja oažžu priváhta mánáidgárddiid suohkanlaš doaibmadoarjaga ja váhnenmávssu. Sámi mánáidgárdin oažžu Márkománák ruhtadoarjaga Sámedikkis. Mánáidgárddis lea sierra ulbmil nannet mánáid sámi identitehta geavahettiinis sámegeiela ja gaskkustemiinis sámi kultuvrra, eallinvuogi ja servodatdiliid. Mánáidgárdi lea muđui geatnegahtton čuovvut dábálaš lágaid mat leat mánáidgárddiid várás.

Várdobáiki lea hui duhtavaš ovttasbargguin mánáidgárdehuotnaha eaiggádiiguin ja háliida bisuhit dan buori gulahallama.

Mánáidgárddi mánáin lei jagi 2018 gieža máná sámegeiela ruovttugiellan. Eará mánáin lea sámegeiella oassin mánáidgárddi beaivválaš doaibmamis, ja dat láchčá buori dili giellaoahppama ektui viidáseappot.

Mánáidgárdi lea jagi 2012 rájes leamaš oasi suohkana ovtastuvvon sisaváldima ektui . Mánáidgárdi váldá sisa mánáid Skániid ja Evenášši suohkaniin. Sii guđet ohcet Márkománák mánáidgárdái ferteje ohcat suohkana ruovttusiidduid bokte. Jođiheadđji lea mielde sisaváldimis.

Ođđajagi 2018 rájes lea mis leamaš stabiila gaskaboddosaš giellačeahppi oasseáiggevirggis. Jus mánáidgárdi galggašii leahkit duohta oasalaš ealáskahttit

sámegeiela guovllus, de lea dárbu háhkat eanet sámegeielagat bargiid. Lea dárbu virgádit vel ovtta bargi, giellačeahppi bargi, olles virgái sihkkarastin dihte ahte lea vejolaš doalahit sámegeiela guovddázis ja addit mánáide dohkálaš válaldaga. Mánáidgárdi lea geavahan Bravo sámegillii veahkkenevvun giellaoahpahussii ja lea doaibman bures. Lea čađahan sámegeielloahpaha bargiide mánáidgárddis.

Giellaáŋgiruššan sámegeiela ektui lea vuosehan bohtosiid. Mánát sámegeiela ruovttugiellan sámasta henup mánáidgárddis ja mánát geainnas eai leat sámegeiela ruovttugiellan lea ožžon buoret sátneriggodaga ja ságastallet sihke sámegillii ja dárogillii.

Márkománák sámi mánáidgárdi. Lánttedievá. Skánit

Ángiruššanprošeakta dearvvaš biepmuid birra loahpahii borgemanu 2018. Mánát lea prošeavtta čađa oahpasnuvvat sámi biepmuin ja lagas biepmuávdnasiiguin oččodit dihtomiellalašvuoda dearvvaš biepmui.

Mánaidgárdi lea jagi 2018 nai bargan ođđa rámmaplánain ja mii biddjui fápmui čakčat 2017.

Láigoheaddjit

Várdobáiki láigoha kantuvrraid viidáseappot eará sámi organisašuvnnaide/ásahusaide. Láigoheaddjit leat Romssa universitehta, /Sámi dearvvašvuodadutkama guovddáš), Duodjeinstituhtta, Árran ja Márkomeannu, guđet gaittin láigohit kantuvrra guhtege.

Láigoheaddjit geat ledje huotnahis go mii valdiimet badjelas:

LB Rør, Pro-bygg AS, Fysiovakuum AS, Presangen Evenskjer AS, En smak av, Kafe og spiseri AS

Várdobáiki geahččala heivehit láigoheddjiid kontordárbuid nu buoragit go lea vejolaš.

Várdobáiki oaidná láigoheddjiid dehálaš ovttasbargoguoibmin giela ja kultuvrra seailuhanbarggus guovllus.

Prošeavttat

Várdobáikkis leat ollu prošeavttat jođus:

23 doaimbi prošeavtta jagi 2018

13 prošeavtta rapporterejuvvoje ja/vai lohpuhuvvoje jagi 2018

10 prošeavtta álggahuvvuje jagi 2018

Bargu prošeavttaiguin ja prošeaktaruhtademiin rahpá vejolašvuodaid čadahit sierra doaimbajuid mat eai leat vejolaš dábaláš doaimbabušehtain čadahit. Goluid osiid, prošeavttaid iešmávssuid gokčēt aŋkke ossodagaid doaimmaruđat. Iešmáksogáibádus vas dagaha ahte lea váttis virgádit olggobeallásaš olbmuid prošeavttaid čađahepmái, juoga mii dávjá lea sávahahtti.

Vejolašvuolta čadahit doaimbajuid prošeavttaid čađa lea dehálaš. Ulbmil lea goit doalahit prošeaktalogu dakkár dásis ahte lea vejolaš prošeavttaid bures čuovvolit ja čadahit. Ulbmil lea maid čadahit prošeavttaid plánejuvvon áigodagas.

Ekonomiija

Várdobáikki ruhtadeapmi boahťa doaimbadoarjjan Sámedikkis ja Romssa fylkkasuohkanis, ja prošeaktaruhtadeapmi jagi 2018 Sámedikkis, Nordlándda fylkkasuohkanis, Norgga kulturráđis, Barentsčállingottis ja Norgga Unesco-kommišuvnnas. Sámediggi addá nai aktivitehtadoarjaga giellaguovddáži.

Gállogietti jođiheapmi oažžu oasseruhtadeami Nordlándda fylkkasuohkanis. Sámediggi juolluda doaimbadoarjaga iešguđetge doaimmaide, giellaguovddáži, museas, dearvvašvuodaossodagas ja kulturhuotnahis. Doarjagat gokčēt buori muddui beaivválaš jođiheaddji bálkká, daid iešguđetge ossodatjođiheddjiid bálkká ja oasi doaimmagoluin. Oasit doaimbadoarjagis geavahuvvojit njuolga geavaheddjiidheivehuvvon doaimbajuide. Várdobáiki oažžu stuorra oasi prošeaktadoarjagiid fásta doaimbadoarjaga ektui ja ollu

doaimmat leat vuodđuduvvon prošeaktan ja ruhtaduvvojit olgguldas prošeaktaruđaiguin. Doaimmat heivehuvvojit ruhtadeami ektui. Mánnga bastevaš virggi leat ain sorjavaččat dasa man ollu ruhtadeami oažžut prošeaktadoarjjan/aktivitehtadoarjjan.

2018:s lei gálvojohtu 14,5 mill, dain gullá 2,6 mill. Márkománák sámi mánáidgárdái. 2018 jahkeboadus čájeha ahte lea 873 165,- badjelbáza ja dat lea unnit go bušeteren. Sivat dasa lea ahte bálkágolot ja eará doaibmagolot leat stuorrun vel eanet go sisaboahtu. Iežaskapitála lea dásseduvvon 5 036 000,- (19,2 %) 31.12.2018

Rehketdoallu ja ekonomiijadoaimmat dahkkojuvvojit siskkáldasat.

Loahpaheapmi

Várdobáiki lea maid jagi 2018 ángirit bargan ceggemis ođđá lanjaid Skánin, sihke divoha ja johtima ektui. Divodeapmi vuosttáš gearddis čadahuvo 2019:s, ja šadda válbmas čakčat 2019. Ođđa lanjain sisdoalla álbmogiidarealat musea, galleriija ja kulturarena. Guovddáš sáhtta dainna lágin nannet iežas rollá ovddidit sámegeala ja kultuvrra guovllus. Buoret eavttut čalmmustahttimii ja vierpmádathuksemii boahtá nannet Várdobáikki barggu.

Sámi giellanannen mánáidgárddis lea dehálaš ja boahtá vuoruhuvvot, juoga mii čuovvu Sámedikki vuoruheami giellaguovddáža doibmii. Giellaguovddáš lea guovddáš oassi Várdobáikkis ja váikkuha nannet sámegeala iešguđege ossodagain sámi guovddážis, juoga mii boahtá šaddat erenoamáš dehálaš go álbmogiidarealat šaddet válbmasat.

Lea dárbu viiddidit bargoveaga guovddážis, earenoamážit bargat gaskkusteamiin ja vuhtiiváldit bargguid čadnon geahččilohkui.